

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

Асоцијација центара за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и истраживања – АЦИМСИ Центар за родне студије

Ервина Дабижиновић

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовео комисију: <p style="text-align: center;">Сенат Универзитета у Новом Саду, 16. новембар 2017.</p>
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: <p>проф. др Светлана Томин, ред. проф. редовна професорка, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, година, Филозофски факултет УНС, 2013, председница,</p> <p>проф. др Гордана Даша Духачек, ред. професорка, Политичка теорија и Студије рода, 2015, Факултет политичких наука УБ, чланица</p> <p>проф. др Љубинка Трговчевић, ред. професорка у пензији, Савремена политичка историја, Факултет политичких наука УБ, чланица</p> <p>др Свенка Савић, професорка емерита, Психоллингвистика, Филозофски факултет УНС, 2010, менторка</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Ервина (Јерка) Дабижиновић
2. Датум рођења, општина, држава: 14.08 1963. Котор, Црна Гора
3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Универзитет у Београду-Факултет политичких наука; (академске студије културологије) МА културолог
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2013. година, АЦИМСИ УНС: Родне студије
5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Дискурси о женама Боке Которске - родни идентитети (1815-2015)
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Укупан текст чине 346 страница подељених у 7 основних поглавља. Након кључне документацијске (на српском и енглеском језику) следе: 1.0 Увод (1-35); 2.0 Циљ, хипотезе, узорак, хронолошки редослијед, метод (39-46); 3.0 Резултати истраживања (53-160); 4.0 Дискусија резултата (162-166); 5.0 Закључна разматрања (166-167); 6.0 Литература (168-177); 7. Прилози (укупно 7); 7.1 Биограми (178-196); 7.2 Животне приче жена Боке Которске (197-297); 7.3 Листа термина (305-307); 7.4 Табеле укупно 16. (308-324); 7.5 Фотографије (325-331); 7.6 Удружења (332-334); Школе (335-346).
V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: У Уводу (1-35) кандидаткиња износи историјат о положају жена у Црној Гори и Боки Которској у три временска сегмента: до стварања Југославије (1918); период између два светска рата и током ратова (1945); период изградње СФРЈ до самостане Црне Горе (2006). Затим укратко излаже теоријског оквира познат у родним студијама у оквиру којег се говори о важности моћи. Историјски и друштвени оквир простора Боке Которске добро је и систематизован приказан за ову прилику разумевања родних улога, пре свега жена. У теоријском оквиру преглед литературе доказује да је кандидаткиња овладала критичким апаратом за вредновање појединих до сада објављених текстова из ове области. У Другом поглављу насловљен Методолошки оквир (39-46) кандидаткиња најпре дефинише циљ истраживања и сходно њему хипотезе, за које одабира три до сада најчешће коришћена метода у родним студијама код нас: анализе дискурса (тачније текста), интерсекционалности и животних прича. Циљ истраживања је прикупљање, селекција и класификација података на једном месту о институцијама образовања за жене, удружењима жена (Коло српских сестара, на пример) и доприносу појединих жена еманципацији и равноправности у Боки Которској током два последња века (1815-2015). У фокусу пажње су идентитети жена у три временска сегмента историје овог подручја. Основна је хипотеза да у Боки Которској постоје многобројни подаци о достигнућима жена расути по различитим изворима, али да су они до сада недовољно доступни јавности. Три су метода анализе: метод анализе дискурса; интерсекционалност, метод животне приче. Узорак чине три типа емпиријског материјала: 1. Биографије појединих жена (укупно 21); 2. Биографије удружења жена (укупно 6); Биографије школе за жене (укупно 5). Анализа биографија жена је сачињена на основу 6 компоненти идентитета (детинство, брак и породица, професионални идентитет, родно сензитивни језик (РОЈ), деведесете године 20 века, чланство у удружењима). Резултати истраживања показују (53-160) да су појединке, затим удружења жена и нарочито школе за жене значајно доприносиле развоју и еманципацији укупног друштва у Боки Которској, о чему у друштвеној, образовној и академској заједници има довољно (али нажалост недовољно проучених) података. Жене су током два

века у простору Боке Которске обликовале своје идентитете сходно потребама вишекултурног и вишенационалног друштва, афирмишући различите креативне акције и чињења у правцу изграђивања толеранције и суживота.

У Закључку (166-167) кандидаткиња систематизује нове емпиријске податке за ново вредновање учинка жена (не само у простору Боке Которске) током два последња века. Зато се подаци могу искористити за упоредна истраживања за исти временски период у другим деловима југословенског простора, али и оног који му историјски претходи. Такви подаци се могу директно користити у наставној пракси у основним и средњим школама, али много више у интердисциплинарним родним и женским студијама на универзитетима у Црној Гори и у региону, посебно у изграђивању (за сада виртуалног, дигиталног) Музеја жена у Црној Гори, за који се кандидаткиња вишеструко залаже: својим новим подацима, теоријским оквиром и методом сакупљања животних прича појединачних жена данас активних у Црној Гори на развоју родне равноправности..

Литературу (168-177) чине 164 одреднице, 10 интернет одредница и 5 материјала другог типа: закони и сл).

У последњем поглављу Прилози (178-346), кандидаткиња обједињује 7 различитих материјала од користи за даље истраживање ове теме: 1 Биограме свих појединачних жена Боке Которске (178-196); 2 Животне приче жена (197-297); 3 Листу коришћених термина у раду (305-307); 4 Табеле на којима су представљени емпиријски подаци о компонентама идентитета жена (укупно 16) (308-324); 5 Фотографије (325-331); 6 Удружења (332-334); Школе за жене (335-346).

Овако сакупљени подаци важни су за будућа упоредна истраживања у другим крајевима југословенског простора у којима су већ објављени подаци о женама (пре свега у Србији и Босни и Херцеговини). Зато су сви материјали у Прилозима драгоцени свима који се интердисциплинарно баве питањима образовања и идентитета жена у женском покрету уопште из историјске и савремене перспективе.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Кандидаткиња је објавила (или су у току објављивања) 8 самосталних радова.

1. *Дабичиновић, Ервина* (2014), Медијско лице Међународног дана жена у Црној Гори у 2014. години, Дубравка Валић Недељковић и Дејан Пралица ур. Дигиталне медијске технологије и друштвено-образовне промене:4, Филозофски факултет УНС, Нови Сад, 83.92. СРBISS:SR-ID 2977333895

Кандидаткиња анализира новинске текстове о 8. марту у Црној Гори током 6 дана марта 2014. години (Дан, Побједа, Вијести) и закључује да три дневна листа „креирају и конституишу празник према сопственим политикама и законима тржишта и капитала“. Резултат анализе је у складу са патријархалним обрасцем традиционалне родне улоге жена, што доказује општи тренд ретрадиционализације улоге жена у ширем југословенском простору (не само у Црној Гори).

2. *Дабижиновић, Ервина* (2015) Представљање жена на Порталу Јавног сервиса, Дејан Пралица и Норберт Шинковић, ур. Дигиталне медијске технологије и друштвено-образовне промене: 5, Филозофски факултет УНС (Одсек за медијске студије), 45-55. COBBIS.SR-ID 304683527

Кандидаткиња тражи потврду за остваривања зацртаног плана Јавног сервиса у Црној Гори и констатује податке о маргинализацији жена те да „савремене технологије пресликавају потојеће стереотипе о женама из писаних медија, суптилно појачавајући патријархални (културни) образац на дуге стазе“.

3. *Дабижиновић, Ервина* (2015), Дискурс анализа медијског текста: насловнице у таблоиду *Информер* у Црној Гори: пример медијског линча активисткиње грађанске иницијативе, Дијана Суботички, ур., Култура и етика у медијима, 63-81. COBBIS.SR-ID 2977333895

Кандидаткиња анализира методе застрашивања и умањивања вредности активисткиње грађанске иницијативе с циљем да је дисквалификују у политичкој борби у вишестраначкој Црној Гори у 2014. години.

4. *Дабижиновић, Ервина* (2015), Жене у Скупштини Црне Горе од 2006-2012, *Социолошка луча*: часопис за социологију, социјалну антропологију, социјалну демографију и социјалну психологију Никшић, 56-70. eISSN 1800-8232

5. *Дабижовић, Ервина* (2017) „Родни, класни, национални и језички аспекти образовања жена у Боки Которској: 18-20 вијек“. *Липар* Часопис за књижевност, језик уметност и културу, Универзитет Крагујевац. (POSLAT U ŠTAMPU) M52

Циљ овог рада кандидаткиње је да представи историју развоја образовања жена у Боки Которској у односу на верске, класне, националне, језичке и родне услове под којима се образовање мењало и ширило од привилегије за мушкарце до потребе за образовањем и жена и мушкараца током последња два века. Резултати су показали да је постојао читав низ препрека у освајању равноправности у основном и средњем образовању оба пола. Закључак је да је током последња два века споро текао процес освајања простора за образовање женске деце и омладине у Боки Которској у односу на процес у другим деловима југословенског простора у исто време.

6. *Дабижиновић, Ервина* (2016), “Електронски музеј жена Црне Горе”, Дејан Пралица и Норберт Шинковић ур., *Дигиталне медијске технологије и друштвено-образован промјена*: 6, Филозофски факултет УНС, Нови Сад (Одсек за медијске студије) 50-59.

Циљ рада је био представљање будућег електронског Музеја жена Црне Горе: како да се знање о женама у прошлости Црне Горе интегрише у историјско наслеђе данас.

Резултати показују да су жене до сада искључене и недовољно видљиве како оне из прошлости тако и садашње њихове остварености. Кандидаткиња тиме и актуализује увођења рода као категорије анализе онога што постоји и оног што треба да постоји у Музеју жена. Закључује да је неопходно коришћење могућности које дигитализација пружа како би се документовали, реинтерпретирали и делили садржаји о напорима и значају доприноса жена у Црној Гори до данас.

7. *Дабижиновић, Ервина* (2017) “Еманципаторски бљесак и пропуштена прилика”, *Што је нама АФЖ ? Прилози за ново читање историје социјалистичког женског покрета 1943-1953*. НВО Нова Центар за феминистичку културу, Подгорица 32-37.

Циљ рада је био да се представи еманципаторни потенцијал рада АФЖ-а Црне Горе и проблематизују услови у којима се догодило да је изузетан резултат рада жена трансформисан у пропуштenu прилику и репатријархализацију. Кандидаткиња анализа дискурс штампе „Наша жена“: 1943-1953. и показује да је од пројектованог новог лика социјалистичке жене партизанке, гласачице новог социјалистичког доба, преко задругарке, пољопривреднице и раднице у индустрији, трансформисан у мајку палог хероја, супругу и еманциповану домаћицу до омаловажавања АФЖ-а. Закључак је да еманципацијом јавне сфере није дошло до деконструкције приватне сфере и родне поделе рада тако да је еманципацијски талас остао пропуштена прилика..

8. *Дабижиновић, Ервина (2017) (приказ): Јасмина Чаушевић, Забиљежене- жене и јавни живот Босне и Херцеговине у 20 вијеку, Интеркултуралност, Нови Сад (у штампи).*

У приказу књиге кандидаткиња наглашава важност жена из невладиних женских организација које воде рачуна о сећању на оне које им претходе и учествују у развоју заједнице. Тако се формира база знања о женама и њиховом појавношћу упркос томе што су изузете, искључене, избрисане из културног и научног сећања. Књига Јасмине Чаушевић заслужује пажњу јер се у њој помиње укупно 501 женско име, различитих степена образовања, професија, друштвених ангажмана у Босни и Херцеговини. Књига представља активистички одговор на системско занемаривање доприноса жена култури Босне и Херцеговине, и представља покушај давања скице за проучавање историје жена, према речима уреднице.

С обзиром на тему свога рада, кандидаткиња је овим приказом показала способност критичког односа према емпиријском материјалу за податке из југословенског простора о којима и сама извештава у својој тези за простор Црне Горе и Боке Которске.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања потврђују основну хипотезу Ервине Дабижиновић да постоје бројни емпиријски подаци расути по различитим изворима који до сада нису били познати, и да на основу њих треба деконструисати улогу жена у историјском периоду који зовемо модерна (савремена) историја жена, у овом случају у једном делу југословенског простора, у Боки Которској. Други важан резултат односи се на савремену ситуацију о женском покрету и улози жена у изграђивању модерне Црне Горе. Кандидаткиња констатује многобројне препреке у раду жена.

Добијени закључци истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији Ервина Дабижиновић доказују да је савладала методе и технике истраживања у родним студијама, саопштила је нове резултате који се односе на историју женског покрета у Боки Которској и на садашње стање. Отуда је кандидаткиња показала зрелост за самосталан научни рад.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Ервина Дабижиновић је значајно унапредила истраживачку праксу доносећи обиље новог емпиријског материјала (у облику до сада непознатих текстова, докумената, фотографија и др.) о женама у Боки Которској за последња два века, које потичу из различитих друштвених слојева. Ти се подаци могу непосредно користити у будућем (дигиталном) музеју жена Црне Горе, затим у настави на родним и женским студијама, како у Црној Гори тако и у југословенском простору.

Због примене нове теоријске оријентације из родних студија, због довољно емпиријских нових податак о појединачним женама, женским удружењима, који су анализирани и протумачени на релевантно јасан начин, те због одговарајућих предлога за промену постојећег стања у текућој пракси, ова теза је значајно дело које сада стоји на располагању истраживачима из различитих друштвених дисциплина, а пре свега родним студијама, књижевности, социологији и др.

Допринос резултата које пружа ове тезе

Доприноси су вишеструки. Пре свега систематизација великог броја података у три основне групе (појединачне жене, женска удружења и школе за жене) даје бољи увид у међузависност друштвене и приватне сфере живота жена у различитим историјским сегментима које је кандидаткиња дефинисала у два одабрана века; одабране методе анализе пружају увид у квалитативне податке о развоју женског покрета у овом делу Европе, за које до сада нисмо много знали;. У укупно 8 објављених радова (или послатих за објављивање) кандидаткиња потврђује да је способна за самосталан научни рад, да искористи своје податке и да их на валјан начин анализира, чиме је знатно унашређена емпиријска грађа о развоју женског покрета у ширем окружењу.

X КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:	
Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме ?	ДА
Да ли дисертација садржи све битне елементе?	ДА
2. По чему је дисертација <u>оригиналан</u> допринос науци:	
Због опредељења за нову теоријску оријентацију у родним студијама; 2. због прикупљеног валидног емпиријског материјала; због понуђених предлога за промену незадовољавајућег стања кад је реч о родној равноправности, тим пре што је кандидаткиња Ервина Дабижиновић једна од истакнутих активисткиња за права жена у Црној Гори последњих 20 година, те познаје женски покрет и као једна од градитељки.	
3. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања: Дисертација НЕМА недостатака који би утицали на коначне резултате истраживања.	
X ПРЕДЛОГ:	
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:	
- да се докторска дисертација прихвати, а кандидаткињи одобри одбрана.	

др Светлана Томин, редовна професорка, председница

др Гордана Даша Духачек, редовна професорка, чланица

др Љубинка Трговчевић, редовна професорка, чланица

др Свенка Савић, професорка емерита, менторка

Нови Сад, 17. новембар 2017.